

Warszawa, 16 października 2018 r

dr hab. Piotr Szarota
Instytut Psychologii PAN
Warszawa

**Recenzja dorobku dr Joanny Różyckiej-Tran w postępowaniu habilitacyjnym
prowadzonym w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego**

Informacje ogólne

Dr Joanna Różycka-Tran ukończyła studia magisterskie w 2004 r. uzyskując tytuł magistra psychologii w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego, dwa lata wcześniej uzyskała tytuł magistra ekonomii na Wydziale Ekonomicznym UG. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie psychologii uzyskała w Instytucie Psychologii PAN w roku 2009. Promotorem rozprawy doktorskiej pt. „Wiara w życie jako grę o sumie zerowej – wyznaczniki i konsekwencje społeczne” był prof. dr hab. Bogdan Wojciszke. Od 2009 r. Habilitantka zatrudniona jest na stanowisku adiunkta w Zakładzie Psychologii Społecznej w Instytucie Psychologii UG.

**Osiągnięcia naukowe będące podstawą starania się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego**

Jako swoje osiągnięcie naukowe Habilitantka podała cykl publikacji, przy czym jest to monografia naukowa w języku polskim i dwa artykuły opublikowane w czasopiśmie zagranicznych z bazy JCR:

1. Różycka-Tran, J. (2018). Antagonizm społeczny w umysłach ludzi i kulturach świata. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

2. Różycka-Tran, J., Jurek, P., Olech, M., Piotrowski, J., Żemojtel-Piotrowska, M. (2018). Measurement Invariance of Belief in a Zero-Sum Game scale across 36 countries. *International Journal of Psychology*.
3. Różycka-Tran, J., Boski, P., Wojciszke, B. (2015). Belief in a Zero-Sum Game as a social axiom: A 37-nation study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46, 525-538.

Wspólny tytuł nadany temu osiągnięciu to: „Antagonizm społeczny w perspektywie międzykulturowej”.

ZESTAWIENIE OSIĄGNIĘĆ

(1) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)

W okresie po uzyskaniu stopnia doktora dr Joanna Różycka-Tran opublikowała siedem publikacji w czasopismach z bazy JCR i dwie publikacje w czasopismach z listy ERIH. Tylko w jednym przypadku była jedyną autorką publikacji, w pozostałych ośmiu była współautorką, przy czym w dwóch przypadkach wymieniona została na pierwszym miejscu.

(2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy

Dr Joanna Różycka-Tran opublikowała dwie monografie naukowe oraz 14 publikacji w czasopismach (osiem pierwszo-autorskich), z czego trzy w języku angielskim i wietnamskim w czasopismach spoza list MNiSW.

(3) Autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych

Dr Różycka-Tran jest autorką lub współautorką trzech rozdziałów, które weszły w skład wydawnictw zbiorowych.

(4) Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania

Habilitantka podaje sumaryczny IF równy 14,147. To chyba dużo, jest jednak zagadką jaki sens ma zdaniem Ministerstwa dodawanie IF różnych czasopism.

(5) Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)

Habilitantka podała liczbę 14 cytowań wg WoS (12 bez autocytowań), jednak w bazie Google Scholar jest już ich znacznie więcej, bo 91.

(6) Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS)

Dr Różycka-Tran podaje indeks = 2.

(7) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Habilitantka kierowała tylko jednym niewielkim projektem badawczym (NCN, Miniatura). Dodatkowo w 2013 r. była podwykonawcą w projekcie NCN (OPUS)

(8) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną

Dr Joanna Różycka-Tran otrzymała dwukrotnie stypendia naukowe MEN, Nagrodę Dziekana WNS UG (w 2018), stypendium doktorskie Rektora UG (w 2009), Medal brązowy za długoletnią służbę do prezydenta RP (w 2016), jak również znalazła się w finale międzynarodowego konkursu na najlepszą rozprawę doktorską z psychologii międzykulturowej.

(9) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych

Dr Joanna Różycka-Tran przedstawiła 14 wystąpień na konferencjach krajowych i zagranicznych.

(10) Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Brak

(11) Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji

Udział w konferencjach został uwzględniony w kryt.9. Ponadto Habilitantka była członkinią komitetów organizacyjnych pięciu konferencji krajowych i międzynarodowych oraz jednych warsztatów przedkonferencyjnych.

(12) Otrzymane nagrody i wyróżnienia

I miejsce w konkursie na najlepszy studencki projekt naukowy oraz dwie nominacje do Nagrody Teofrasta.

(13) Udział w konsorcjach i sieciach badawczych

Brak

(14) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami

Kierowanie czterema projektami dofinansowanymi ze środków Uniwersytetu Gdańskiego

(15) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism

Dr J. Różycka-Tran jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma Wietnamskiej Akademii Nauk Społecznych: Journal of Social Psychology

(16) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Habilitantka jest członkiem International Association for Cross-Cultural Psychology i Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej

(17) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki

Dr Joanna Różycka-Tran prowadziła liczne zajęcia dydaktyczne na Uniwersytecie Gdańskim i na Uniwersytecie SWPS. Oprócz zajęć w języku polskim prowadziła też zajęcia w języku angielskim w ramach programu Erasmus.

Habilitantka wykazała także dużą aktywność w zakresie popularyzacji nauki. Jest współautorką książki o charakterze popularno-naukowym oraz czterech artykułów w czasopiśmie Charaktery. Odnotować należy także liczne wystąpienia propagujące naukę.

(18) Opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji

Dr Joanna Różycka-Tran jest promotorką 4 prac magisterskich i kilkudziesięciu projektów studenckich. Była też kierownikiem praktyk studenckich, opiekunem roku oraz organizatorką zagranicznej wyprawy naukowej ze studentami.

(19) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich

Brak

(20) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich

Dr Joanna Różycka-Tran czterokrotnie gościła w Uniwersytecie Narodowym w Hanoi, odbyła też staż w Loyola University (USA).

(21) Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców

Brak

(22) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Brak

(23) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych

Dr Joanna Różycka-Tran recenzowała publikacje dla dwóch czasopism krajowych i czterech zagranicznych.

RECENZJA OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO

Jako cel naukowy prac wskazanych jako osiągnięcie habilitacyjne Joanna Różycka-Tran wskazuje opisanie i przedstawienie głównego wątku badawczego odnoszącego się do przekonania o antagonistycznym charakterze relacji międzyludzkich na poziomie jednostkowym oraz kulturowym. Jest to rozwinięcie wątku badawczego podjętego już w rozprawie doktorskiej na temat wiary w grę o sumie zerowej. Tym razem problemy badawcze są jednak inne, Habilitantka próbuje odpowiedzieć przede wszystkim na dwa pytania:

- 1) czy posiadane przekonania indywidualne są uwarunkowane kulturowo oraz
- 2) czy badane zjawisko występuje również na poziomie krajowym.

Zacznę od tego, że nie do końca rozumiem decyzję Habilitantki, aby w swoim osiągnięciu zestawić monografię, która ma charakter syntezy badań wykonanych na przestrzeni ostatnich lat z

dwoma artykułami prezentującymi wyniki, które w monografii i tak zostają (przynajmniej częściowo) omówione. Myślę, że wystarczające byłoby wskazanie samej monografii. Książka ta, zatytułowana „Antagonizm społeczny w umysłach jednostek i kulturach świata”, przedstawia wyniki dwóch niezależnych projektów badawczych, w których łącznie zgromadzono dane pochodzące od prawie piętnastu tysięcy badanych z 60 krajów świata. Jest to dokonanie niewątpliwie imponujące i przyznam, że bardzo rzadko miałem do czynienia ze zrealizowanym w warunkach polskich projektem o tak dużym rozmachu. Podkreślić też należy, że Autorce udało się w sposób kompetentny połączyć w tej pracy wątki wchodzące w skład psychologii, ekonomii i nauk o polityce. Na pewno przydało jej się tutaj wykształcenie ekonomiczne.

W kolejnych rozdziałach monografii opisane zostały wyznaczniki, korelaty i przejawy antagonizmu w relacjach społecznych na poziomie jednostkowym i krajowym. Opisuąc korelaty antagonizmu z poziomu indywidualnego, Autorka wskazuje na: subiektywne wyznaczniki sytuacyjne oraz uwarunkowania osobowościowe i emocjonalne. Okazuje się też, że przejawami antagonistycznego spostrzegania relacji społecznych są m.in. negatywna wizja systemu społeczno-politycznego, negatywne spostrzeganie cudzego interesu oraz negatywne postawy wobec imigrantów. Równie interesujące okazały się wyniki analiz na poziomie krajowym. Autorka ustaliła kilka makrowskaźników, które sprzyjają kształtowaniu się antagonistycznego spostrzegania relacji społecznych. Okazuje się antagonizm jest bardziej typowy dla kultur kolektywistycznych i bardziej zakorzenionych i krajów o mniej demokratycznych strukturach państwowych i mniejszym dochodzie narodowym brutto. Co więcej, z analiz wynika, że antagonizm społeczny jest istotnie związany z wydatkami na zbrojenia w danym kraju. Przedstawiając te dane chciałbym podkreślić, że uważam za niezwykle cenne, że Autorka zadbała o to, aby wyniki uzyskane na próbie międzynarodowej potwierdzić poprzez szczegółowe analizy porównawcze pomiędzy Polską a Wietnamem - krajami różniącymi się zarówno poziomem antagonizmu, jak i kolektywizmu.

Wniosków z badań Habilitantki wypływa co najmniej kilka, skoncentruję się na dwóch, które są moim zdaniem najważniejsze. Po pierwsze, antagonizm społeczny okazuje się ważnym i bardzo użytecznym konstruktem teoretycznym, który przydaje się zarówno na poziomie indywidualnym, jak i krajowym (kulturowym?). Po drugie, odkrycie zależności

między rodzajem systemu społeczno-ekonomicznego kraju a jednostkowymi procesami psychologicznymi daje nadzieję, że skuteczne oddziaływanie na poziomie jednostkowym może zaowocować zmianami o charakterze globalnym. Mam nadzieję, że ten ostatni wątek zostanie rozwinięty w kolejnych badaniach Autorki.

Kończącą część recenzji chciałbym poświęcić uwagom o charakterze metodologicznym. Autorka dużo miejsca poświęca zagadnieniu izomorfizmu. Izomorfizm dotyczy strukturalnego podobieństwa zmiennej na różnych poziomach, a kwestia równoważności konstruktów na poziomie indywidualnym i zagregowanym stanowi od lat jedno z wyzwań psychologii międzykulturowej. Autorka wykazuje się zarówno znakomitą znajomością najnowszej literatury przedmiotu¹, jak i samodzielnością w projektowaniu i przeprowadzaniu analiz. Również analiza ekwiwalencji narzędzia (MGCFA) służącego do pomiaru antagonistycznego spostrzegania relacji została przeprowadzona wręcz podręcznikowo. Nawiasem mówiąc, konstrukcja tego narzędzia, którego Habilitantka jest współautorką, stanowi ważny element recenzowanego osiągnięcia.

Na koniec kilka uwag krytycznych. Czytając recenzowaną pracę i wskazane przez Habilitantkę artykuły trudno mi było oprzeć się wrażeniu, że mamy tu do czynienia z przedziwnym kontrastem. Z jednej strony wyrafinowanie metodologiczno-statystyczne na najwyższym światowym poziomie, z drugiej problem z operacjonalizacją kluczowej zmiennej jaką jest „kultura”. Niestety w obrębie całej monografii Autorka używa zamiennie terminów kraj i kultura, nie próbując nawet uzasadnić swojej decyzji. Choć w psychologii międzykulturowej zakorzenił się niedobry obyczaj operacjonalizacji kultury jako kraju, to przynajmniej podejmuje się tutaj wysiłki, aby to w jakimś stopniu uzasadnić. Na przykład David Matsumoto sugeruje, że warto dysponować przynajmniej kilkoma próbami z danego kraju, co daje nie tylko większą możliwość uchwycenia kulturowej zmienności, ale też szansę sprawdzenia czy wyniki uzyskane na różnych próbach się replikują. Jest to szczególnie istotne w przypadku krajów wielokulturowych, a takie, w dobie wielkich migracji, stanowią większość. Niestety w recenzowanym projekcie badawczym uwzględnione zostały wyłącznie próby studenckie, które w przypadku znacznej części

¹ Jedna tylko drobna uwaga: nazwisko jednego z głównych metodologów współczesnej psychologii międzykulturowej to Ron Fischer, pisane zgodnie z niemiecką tradycją. W tekście książki i bibliografii autor ten występuje konsekwentnie jako „Fisher”.

uwzględnionych krajów pochodzą prawdopodobnie nie tylko z jednego miasta, ale z jednego uniwersytetu. Nawet przy najlepszych chęciach, trudno uznać je za reprezentatywne.

Mam oczywiście świadomość, że prowadzenie badań międzykulturowych na próbach reprezentatywnych jest nie tylko dużo bardziej pracochłonne, ale także bardzo kosztowne, uważam jednak, że czasem warto poświęcić ilość dla jakości – a więc mniej krajów, za to większe i bardziej zróżnicowane próby. Niezbyt przekonujący jest tutaj argument, że badania psychologiczne rzadko odwołują się do prób reprezentatywnych, bo z takich prób korzystają na przykład rutynowo polscy psychologowie polityczni, na przykład cytowani przez Autorkę wielokrotnie Krystyna Skarżyńska i Piotr Radkiewicz. Niestety nie czynią tego z reguły psychologowie międzykulturowi, którzy najczęściej zdają się nie przejmować ani niewielkimi rozmiarami prób, ani tym, że są to często tzw. convenience samples. Jest to trend tak powszechny, że trudno robić z tego zarzut wyłącznie Autorce. Myślę, że w monografii wypadałoby jednak poświęcić temu problemowi trochę miejsca.

RECENZJA POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ ORAZ AKTYWNOŚCI NAUKOWEJ

W zakresie wielu kryteriów sformułowanych w *Rozporządzeniu MNiSW* dr Joanna Różycka-Tran wykazała się ponadprzeciętną aktywnością. Podkreślić należy zwłaszcza bardzo dobry dorobek publikacyjny, z którego znaczna część to publikacje w prestiżowych, wysoko punktowanych czasopismach zagranicznych. Świadczy to nie tylko o wielkiej pracowitości Habilitantki, ale też o jej wysokim poziomie merytorycznym i warsztatowym. W tym kontekście martwi niezbyt wysoki wskaźnik cytowań (12 bez autocytowań) i stosunkowo niski indeks Hirscha (2). Być może częściowo wynika to z faktu, że większość tekstów z czasopism indeksowanych w bazie JCR to publikacje z lat 2017-2018.

Poważniejsze zastrzeżenia budzi znikoma liczba pozyskanych grantów NCN i MNiSW. Jest to tym bardziej dziwne, gdy weźmiemy pod uwagę okazały dorobek publikacyjny Habilitantki. Wygląda na to, że większość badań finansowana była z grantów przydzielanych przez Uniwersytet Gdański. Z jednej strony fakt, że z tych (niewielkich zapewne) środków udało się sfinansować tak ambitne badania i nawiązać kontakty międzynarodowe budzić może podziw, z drugiej strony niewykorzystanie możliwości, jakie

niesie ze sobą realizowanie grantów wysokobudżetowych w ramach funduszy międzynarodowych, ministerialnych, bądź NCN wywołuje zdziwienie.

Z kolei na plus zapisać należy Habilitantce działalność organizacyjną (m.in. członkostwo w komitetach organizacyjnych 4 konferencji) oraz dydaktyczną (różnego rodzaju zajęcia w uczelniach oraz poza zajęciami opieka naukowa nad studentami), jak również stosunkowo liczne wystąpienia konferencyjne i działalność recenzentką. Za bardzo cenne uważam nawiązanie kontaktów naukowo badawczych z Uniwersytetem Naukowym w Hanoi oraz Wietnamską Akademią Nauk Społecznych. Habilitantka ma za sobą dwa pobyty badawcze w Hanoi, a nawiązana w ten sposób współpraca zaowocowała prowadzonymi w Wietnamie badaniami i publikacjami. Fakt, że oprócz doskonałej znajomości lokalnej kultury i psychologii Habilitantka posługuje się dobrze językiem wietnamskim czyni z niej niezwykle cenną ekspertkę kulturową, co z powodzeniem wykorzystała w recenzowanej monografii.

Na koniec warto wspomnieć o działalności popularyzatorskiej. Wydaje mi się, że szczególne znaczenie ma tutaj książka „Podróże psychologiczne przez kultury świata” napisana wspólnie z Pawłem Boskim i Piotrem Sorokowskim. To książka jedyna w swoim rodzaju, trochę reportaż, trochę literatura podróżnicza, ale jej wartością dodaną jest refleksja psychologiczna. Autorka pisze tu m.in. o swoich doświadczeniach z Wietnamu, na przykład o fascynującym rytuale szamańskim Len Dong, którego wielokrotnie była świadkiem.

OCENA I KONKLUZJA

Powyższa recenzja starała się pokazać walory i słabości dorobku dr Joanny Różyckiej-Tran, plusy jednak zdecydowanie przeważają. Wskazane przez Habilitantkę osiągnięcie prezentuje dojrzały i oryginalny projekt badawczy. Pozostałe prace oprócz tematyki antagonizmu społecznego, dotyczą porównań międzykulturowych w zakresie wartości, postaw i dobrostanu oraz psychologii religii. Osobne miejsce zajmują prace z psychologii indygenicznej poświęcone kulturze Wietnamu. Habilitantka imponuje doskonałym przygotowaniem metodologicznym i znajomością najnowszych trendów w psychologii międzykulturowej. Także pozostały dorobek dr Różyckiej-Tran świadczy o spójności jej zainteresowań i wielkiej konsekwencji badawczej. Problemem jest słaba rozpoznawalność dorobku Autorki na arenie międzynarodowej o czym świadczy wskaźnik cytowań. Ufam, że

w niedługim czasie sytuacja ta ulegnie jednak zmianie. Mam też nadzieję, że Autorka przykładać będzie też więcej starań o uzyskanie finansowania projektów badawczych ze środków NCN, a nawet z funduszy europejskich.

W konkluzji stwierdzam więc, że dorobek dr Joanny Różyckiej-Tran, uzyskany po otrzymaniu stopnia naukowego doktora, oceniony na podstawie kryteriów zawartych w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r., w odniesieniu do obszaru nauk społecznych, oraz osiągnięcie naukowe, stanowiące cykl publikacji zatytułowany „Antagonizm społeczny w umysłach ludzi i kulturach świata”, wskazany przez Habilitantkę zgodnie z art. 16 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z 14 marca 2003 z późniejszymi zmianami **stanowią znaczny wkład Habilitantki w rozwój psychologii**. Tym samym stwierdzam, że przedstawiony do recenzji dorobek naukowy spełnia wymogi stawiane habilitantom i **wnioskuję o dopuszczenie dr Joanny Różyckiej-Tran do dalszych kroków postępowania habilitacyjnego**.

